

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ КОРАБЛЕБУДУВАННЯ

імені адмірала Макарова

Факультет екологічної та техногенної безпеки

Кафедра екології та природоохоронних технологій

ЗАТВЕРДЖЕНО

Проректор з науково-педагогічної

роботи

Слободян С. О.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Program of the Discipline

Виробнича практика

Manufacturing practice

рівень вищої освіти бакалавр

тип дисципліни обов'язкова

мова викладання українська

Миколаїв, 2021 рік

Робоча програма виробничої практики є однією із складових комплексної підготовки фахівців галузі 10 Природничі науки, спеціальності 101 Екологія, освітньої програми «Екологія та охорона навколишнього середовища»,
“24” 08 2021 року. – 28 с.

Розробник: Магась Наталія Іванівна, канд. техн. наук, доцент;
Ремешевська І.В., канд. техн. наук, доцент

Проект робочої програми виробничої практики узгоджено з гарантом освітньої програми.

Гарант освітньої програми «Екологія та охорона навколишнього середовища» Трохименко Ганна Григорівна, докт. техн. наук, професор

Проект робочої програми виробничої практики розглянуто на засіданні кафедри екології та природоохоронних технологій

Протокол від № 1 від “25” 08 2021 року.

Завідувач кафедри

Трохименко Г.Г.

Проект робочої програми виробничої практики розглянуто Методичною комісією факультету екологічної та техногенної безпеки

Протокол від № 7 від “25” 08 2021 року.

Голова

Літвак С. М.

Проект робочої програми виробничої практики погоджено з навчальним відділом

Начальник відділу

Лабарткава А.В.

Робоча програма виробничої практики затверджена Навчально-методичною радою НУК

Протокол від № 7 від “26” 08 2021 року.

Голова НМР НУК

Грушляков Є.І.

Зміст

Вступ.....	4
1. Опис виробничої практики	5
2. Мета виробничої практики.....	5
3. Очікувані результати навчання	6
4. Зміст практики.....	6
5. Форми і методи контролю.....	11
6. Рекомендовані джерела інформації.....	19

ВСТУП

Робоча програма виробничої практики є невід'ємною частиною нормативно-методичного забезпечення навчального процесу та програми освітньо-професійної підготовки фахівців галузі 10 «Природничі науки», основним завданням якої є практична підготовка випускника за освітньо-кваліфікаційним рівнем бакалавр

Анотація

Програма виробничої практики передбачає формування вмінь та навичок працювати в команді, оцінювати та забезпечувати якість виконуваних робіт, оцінювати вплив процесів техногенезу на стан навколишнього середовища та виявляти екологічні ризик, пов'язані з виробничою діяльністю, розробляти системи управління та поводження з відходами виробництва та споживання.

Проходження студентами виробничої практики забезпечить такі **результати навчання**: уміння прогнозувати вплив технологічних процесів та виробництв на навколишнє середовище, поєднувати навички самостійної та командної роботи, розробка проектів і практичних рекомендацій щодо збереження довкілля.

Ключові слова: практичні навички, технологічні процеси, виробництво, екологічні проекти, природоохоронні заходи.

Abstract

The program of manufacturing practice provides for the formation of skills and abilities to work in a team, evaluate and ensure the quality of work performed, assess the impact of technogenesis on the environment and identify environmental risks associated with production activities, develop management systems and management of production and consumption waste.

Keywords: practical skills, technological processes, production, ecological projects, nature protection measures.

1. Опис виробничої практики

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність (освітня програма), освітній рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів -3	Галузь знань: 10 Природничі науки	Обов'язкова	
Модулів –1		Рік підготовки:	
Змістових модулів – 1		3-й	3-й
Електронний адрес РПНД на сайті Університету	Спеціальність: 101 Екологія Освітня програма: Екологія та охорона навколишнього середовища	Семестр	
		6-й	6-й
		Лекцій	
		Практичні, семінарські	
Загальна кількість годин - 90		Лабораторні	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – самостійної роботи студента – 6	Освітній рівень: перший (бакалаврський)	Самостійна робота	
		90 год.	90 год.
		Індивідуальні завдання:	
		Вид контролю: залік	
		Форма контролю: письмова	

2. Мета виробничої практики

Метою виробничої практики є формування у студентів відповідно до освітньо-професійної програми таких компетентностей:

К03. Здатність до адаптації та дії в новій ситуації;

К06. Здатність спілкуватися з представниками інших професійних груп різного рівня (з експертами з інших галузей знань/видів економічної діяльності);

К09. Здатність працювати в команді;

К18. Здатність до оцінки впливу процесів техногенезу на стан навколишнього середовища та виявлення екологічних ризиків, пов'язаних з виробничою діяльністю;

К22. Здатність до участі в розробці системи управління та поводження з відходами виробництва та споживання.

3. Очікувані результати

Вивчення навчальної дисципліни передбачає формування та розвиток у студентів таких результатів навчання:

ПР09. Демонструвати навички оцінювання непередбачуваних екологічних проблем і обдуманого вибору шляхів їх вирішення;

ПР11. Уміти прогнозувати вплив технологічних процесів та виробництв на навколишнє середовище;

ПР12. Брати участь у розробці та реалізації проектів, направлених на оптимальне управління та поводження з виробничими та муніципальними відходами;

ПР13. Уміти формувати ефективні комунікаційні стратегії з метою донесення ідей, проблем, рішень та власного досвіду в сфері екології;

ПР18. Поєднувати навички самостійної та командної роботи задля отримання результату з акцентом на професійну сумлінність та відповідальність за прийняття рішень.

4. Зміст практики

Зміст виробничої практики визначається навчальним планом спеціальності й специфікою підприємств та організацій – баз практик – і необхідністю освоєння різних аспектів природоохоронної діяльності.

Під час проходження практики кожний студент виконує індивідуальне завдання, яке повинно сприяти більш глибокому вивченню окремих природоохоронних питань і питань, що пов'язані з організацією та управлінням екологічною діяльністю виробництва.

Індивідуальні завдання можуть включати:

- елементи наукових досліджень відповідно до програми науково-дослідної роботи студентів;

- питання удосконалення окремих технологічних процесів, що є джерелами шкідливого впливу на навколишнє середовище;
- питання раціонального використання сировини і матеріалів на виробництві, питання відносно розробки ресурсо- та енергозберігаючих технологій, раціонального використання земельних і водних ресурсів;
- аналіз причин і наслідків виникнення екологічно негативних та аварійних ситуацій на виробництві.

Під час проходження практики студент повинен ознайомитися із структурою підприємства (організації, установи), його підрозділами, природно-кліматичними умовами. У звіті повинна бути назва підприємства, його повна адреса. Розташування відносно районного і обласного центру, найбільшої залізничної станції, автомобільної дороги, жилих масивів та відстані до них. Історія розвитку підприємства. Характеристика підприємства, його спеціалізація.

Студент повинен описати заходи, що проводяться на робочому місці з техніки безпеки, виробничої санітарії, протипожежних вимог.

Визначити технологію виробництва, якість сировини, описати і замалювати технологічні схеми виробництва.

Студент повинен ознайомитися з організацією роботи екологічної служби на підприємстві. З структурою управління службою, її основними обов'язками та посадовими інструкціями. Перелічити всі основні посади та обов'язки.

Ознайомитися з роботою лаборанта-еколога його обов'язками, плануванням роботи, посадовою інструкцією. З роботами які виконуються по перевірки атмосферного повітря, стічних вод та ґрунтів. З методиками відбору проб і проведення аналізів. Контролем над показниками основних забруднюючих речовин.

Ознайомитися з роботою еколога, його обов'язками, основними видами робіт які він виконує, посадовою інструкцією. Дати характеристику очисним

процесам на підприємстві. Перелічити всі очисні споруди, викреслити схему очищення стічних вод, атмосферного повітря та ґрунтів.

Проаналізувати технічну документацію по результатам аналізу. Перелічити акти, які складаються після перевірки, документи та звіти щодо використання природних ресурсів. Копії документів можуть бути приведені в звіті.

Зміст практики

1. Організаційні питання

1.1. Визначення назви та мети підприємства.

1.2. Місце розташування підприємства, його природно-кліматичні умови.

1.3. Ознайомлення з технологічними процесами виробництва.

1.4. Складання генерального плану підприємства.

1.5. Ознайомлення з системою екологічного управління підприємства.

2. Організація роботи екологічної (природоохоронної) служби на підприємстві

2.1. Робота лаборанта еколога:

2.1.1. Контроль за складом атмосферного повітря і основними джерелами його забруднення.

2.1.2. Контроль за складом стічних вод і основними джерелами їх забруднення.

2.1.3. Контроль за складом ґрунтів і основними джерелами їх забруднення.

2.2. Робота техніки еколога.

2.2.1. Схеми та методи очистки стічних вод.

2.2.2. Схеми та методи очистки викидів в атмосферне повітря.

2.2.3. Схеми та методи очистки ґрунтів (якщо підприємство є аграрним).

2.3. Основні законодавчі документи природоохоронної діяльності підприємства.

2.3.1. Законодавчі акти і документи, щодо використання і захисту природних ресурсів, якими керується підприємство (закони, санітарні норми, ГОСТ).

2.3.2. Оформлення та складання актів перевірки виконання природоохоронного законодавства.

2.3.3. Оформлення документації та звітів про використання природних ресурсів.

3. Пропозиції щодо поліпшення екологічної ситуації в регіоні.

4. Вимоги охорони праці та пожежної безпеки на підприємстві

При виконанні завдання студенти можуть використовувати технічну літературу, загальну статистичну звітність підприємств, матеріали науково-дослідної роботи на виробництві, матеріали найкращого вітчизняного та закордонного досвіду з організації та управління екологічною діяльністю підприємств, а також результати власних досліджень.

Зміст програми включає 90 годин самостійної роботи протягом двох тижнів. Її зміст включає самостійну дослідницьку роботу студентів. А також з метою глибшого ознайомлення практикантів з виробництвом організовують екскурсії на підприємство чи в установу, які завершуються узагальнюючими бесідами з керівниками. Під час виробничої практики спеціалісти-виробничники проводять консультації з питань, які стосуються специфіки виду виробництва і нових досягнень техніки, а також з питань організації і управління екологічною діяльністю на основі досвіду підприємства. Крім того, для студентів передбачено виконання звіту з практики.

Етапи виконання завдань практики

Найменування завдання	Рекомендації щодо виконання	Результат	Строк виконання
Ознайомлення з підприємством, інструктажі з техніки безпеки	Засвоїти структурні підрозділи підприємства, їх функції	Розділ звіту	1-й тиждень
Ознайомлення з робочим місцем практики, обладнанням та матеріалами, правилами техніки безпеки	Звернути увагу на використання сучасних приладів, інструментів, обладнання	Розділ звіту	1-й тиждень
Участь у виконанні робіт на місці практики	Звернути увагу на використання сучасних методів та прийомів робіт	Розділ звіту	1-й, 2-й тиждень
Екскурсії по іншим об'єктам бази практики	Використати поради керівника практики	Розділ звіту	1-й тиждень
Виконання індивідуального завдання	Використати поради керівника практики	Розділ звіту	2-й тиждень
Написання та оформлення звіту	Згідно структури звіту	Оформлений звіт	2-й тиждень

5. Форми і методи контролю

Контроль за роботою студентів під час практики здійснює керівник практики від кафедри, завідувач кафедри, яка забезпечує її проведення, декан факультету екологічної та техногенної безпеки або керівник практики від факультету. При виставленні диференційованої оцінки студенту враховується рівень теоретичної підготовки майбутнього еколога, якість виконання завдань практики, рівень оволодіння педагогічними вміннями і навичками, акуратність, дисциплінованість, якість оформлення документації та час її подання.

Підведення підсумків практики

Практика вважається студентом виконаною за наявності:

- звіту практики (з печаткою на титульному аркуші і розписом керівника від бази практики), оформленого згідно вимог;
- щоденника з результатами проведених робіт разом з відгуком керівника практики від виробництва і службову характеристику про роботу студента на відповідній посаді;
- захисту звіту та отримання заліку.

Захист звіту про проходження практики

Після закінчення терміну практики студенти звітують про виконання програми та індивідуального завдання, що відбувається у формі подання письмового звіту, оціненого спочатку керівником від бази практики.

Письмовий звіт разом з іншими документами, установленими в університеті (щоденник, характеристика та інше), подається на рецензування керівникові практики від університету.

На залік з виробничої практики студент має подати весь пакет документів, передбачених робочою програмою практик и(щоденник практики, результати виконання індивідуального завдання, письмовий звіт про проходження практики тощо). Оформлюється звіт відповідно до вимог, встановлених керівником університету.

Звіт про практику (з диференційованою оцінкою) студент захищає на

засіданні комісії, призначеної завідувачем кафедри. До складу комісії можуть входити: декан, завідувач кафедри, керівники практики від університету, а коли це можливо, від баз практики.

Комісія приймає залік у терміни, визначені наказом про практику, але це має відбутись не пізніше ніж протягом десяти днів після її закінчення.

Диференційована оцінка за виробничу практику вноситься в заліково-екзаменаційну відомість, індивідуальний навчальний план (залікову книжку) студента. У разі отримання незадовільної оцінки під час складання заліку студенту надається право проходження практики повторно та після належного доопрацювання звіту й індивідуального завдання надається можливість скласти залік вдруге. Отримання незадовільної оцінки з практики вже під час ліквідації заборгованості перед комісією означає відрахування студента з університету.

Оформлення звіту та вимоги до нього

Звіт з практики повинен відповідати програмі виробничої практики та оформленим у відповідності до вимог оформлення документації. Об'єм звіту 35-45 сторінок основного тексту (без урахування списку літератури і додатків).

Матеріал потрібно викладати стисло у зрозумілій формі. В кінці кожного розділу обов'язково слід зробити аналіз даного напрямку. Кожен новий розділ починається з нової сторінки.

Структура звіту практики:

Звіт практики умовно поділяють на: 1 – вступну частину, 2 – основну частину, 3 – список використаних джерел, 4 – додатки.

До звіту додаються зібрані матеріали, які можуть використовуватися в подальшому навчальному процесі на відповідній кафедрі в якості роздавального матеріалу або демонстраційних натуральних посібників.

Вступна частина повинна мати такі структурні елементи: титульний лист, щоденник, зміст, перелік умовних позначень, символів, одиниць, скорочень і термінів.

Основна частина містить такі структурні одиниці: вступ, текст згідно програми практики, висновки, рекомендації, список використаних джерел.

Додатки розміщують після основної частини роботи.

Звіт практики виконується державною мовою, за винятком списку використаних джерел, де використане джерело записується мовою видання.

Послідовність розташування структурних елементів у звіті:

- 1) титульний аркуш;
- 2) чистий аркуш;
- 3) титульний аркуш (пояснювальна записка);
- 4) зміст;
- 5) перелік умовних позначень (якщо є);
- 6) вступ;
- 7) основний текст (розділи, підрозділи);
- 8) висновки;
- 9) список використаних джерел;
- 10) додатки

Основні редакційні вимоги.

Текст звіту практики оформляється на аркушах формату А4 (210 х 297 мм). Текст слід друкувати, витримуючи параметри сторінок: верхній, нижній береги – не менш 20 мм, лівий – 25, правий – не менш 10 мм. Рекомендована гарнітура – Times New Roman, кегль – 14, інтервал між рядками – 1,5.

Структурні елементи «ЩОДЕННИК», «ЗМІСТ», «ВСТУП», «ВИСНОВКИ», «СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ», «ДОДАТКИ» не нумерують, а їх назви слугують заголовками структурних елементів.

Титульний аркуш є першою сторінкою і є основним джерелом бібліографічної інформації, необхідної для оброблення та пошуку документа.

У змісті звіту вказані назви розділів звіту та номери сторінок, з яких вони починаються.

Нумерація розділів, підрозділів, пунктів, підпунктів. Основні розділи роботи, за потребою, з метою більш детального, систематичного поділу, розділяють на підрозділи і пункти, що нумеруються арабськими цифрами. Номер підрозділу складається з номера розділу і пункту, розділених крапкою. Після номера підрозділу чи розділу теж ставиться крапка.

Розділи і підрозділи повинні мати заголовки. Пункти і підпункти можуть мати заголовки. Заголовки структурних елементів тексту і заголовки розділів слід розташовувати посередині рядка і друкувати великими літерами без крапок в кінці, не підкреслюючи.

Заголовки підрозділів, пунктів і підпунктів тексту слід починати з абзацного відступу і друкувати маленькими літерами, крім першої великої, не підкреслюючи, без крапки в кінці.

Таблиці. Кожна таблиця повинна мати назву та номер.

Далі продовжується текст. Всі таблиці в звіті нумеруються по порядку залежно від розділу, в якому вони знаходяться. Не можна починати з таблиці виклад матеріалу розділу, підрозділу чи пункту та не слід закінчувати текст таблицею.

Потрібно брати до уваги таку умову: якщо в таблиці до однієї графи одночасно заносяться цілі числа з десятими та сотими частками після коми, то перші потрібно доповнити, проставляючи після коми відповідну кількість нулів. У тому ж разі, коли цифрові дані чи інша інформація до даного рядка не заноситься, то у відповідних місцях проставляється риска.

Рисунки. До ілюстрацій відносять: графіки, схеми, діаграми, креслення, фотографії.

Їх називають рисунками і нумеруючи послідовно арабськими цифрами, розміщують на наступній сторінці після першого посилання. Номер та назву рисунку записують під ним.

На одній сторінці можна розміщувати два рисунка без порушення черговості нумерації. Розміри малюнків з врахуванням ширини полів і підпису (назви) не повинні перевищувати розміри аркуша.

Додатки слід оформлювати як продовження тексту на його наступних сторінках, розташовуючи додатки в порядку появи посилань на них у тексті. Кожний додаток повинен починатися з нової сторінки. Додаток повинен мати заголовок, надрукований вгорі малими літерами з першої великої симетрично відносно тексту сторінки. В правому верхньому кутку рядка над заголовком малими літерами з першої великої повинно бути надруковано слово “Додаток” і велика літера, що позначає додаток.

Нумерація сторінок. Сторінки слід нумерувати арабськими цифрами, додержуючись наскрізної нумерації впродовж усього тексту наукового дослідження. Номер сторінки проставляють у правому нижньому кутку сторінки без крапки в кінці.

Титульний лист включають до загальної нумерації сторінок. Текст змісту також включають до загальної нумерації сторінок. Нумери сторінок на них не проставляють.

Ілюстрації і таблиці, розміщені на окремих сторінках, включають до загальної нумерації сторінок. Нумери сторінок на них не проставляють.

Щоденник практики. Заповнення щоденника студентом під час проходження виробничої практики є обов'язковим та відбувається щоденно. Щоденник заповнюється акуратно. У щоденнику керівник від бази практики ставить відповідну оцінку за виконання роботи. Після заповнення щоденник разом із звітом по практиці здається.

Розподіл балів, що присвоюється студентам

Досягнення студента оцінюються за 100-бальною системою Університету.

На заключній стадії практики оцінюється:

- повнота виконання програми практики;
- якість та повнота виконання індивідуального завдання;
- відповідність звіту програмі практики та вимогам до його складання;
- технічна грамотність тексту звіту;
- наявність та якість ілюстративного матеріалу звіту;
- володіння студентом фаховими питаннями, викладеними у звіті в процесі захисту звіту.

Підсумки навчальної виробничої практики підводиться керівником практики і обговорюються на засіданні кафедри, яка її забезпечує.

Виконання звіту з виробничої практики

Параметри оцінювання	Кількість балів	Критерії оцінювання за бальною шкалою
1	2	3
Виконання завдань практики	20	Завдання на виробничу практику студент виконав у встановлені терміни. Студент самостійно чітко сформулював результати практики та підготував звіт. Відгук керівника практики від бази практики позитивний
	10	Завдання на виробничу практику студент виконав у встановлені терміни. Студент підготував звіт з допомогою керівника практики. Відгук керівника практики від бази практики позитивний, але містить деякі зауваження
	5	Завдання на виробничу практику студентом виконаноувалось не систематично з порушенням встановлених термінів. Студент підготував звіт з допомогою керівника практики. Відгук керівника від бази практики в цілому позитивний, але містить багато зауважень
	0	Завдання на виробничу практику студентом не виконано

1	2	3
Звіт з практики	40	Змість роботи відповідає завданням практики; наявність чітко сформульованої мети та завдань практики; наявність посилань на використану літературу та відповідність оформлення роботи стандарту; адекватність обраних методів обробки отриманої інформації та грамотне їх використання (процедура, обробка, інтерпретація результатів); використання методів математичної статистики; відповідність висновків меті та завданням практики. Робота виконувалась систематично та вчасно подана на перевірку керівнику практики у відповідності із планом проходження практики
	35	Змість роботи відповідає завданням практики; наявність чітко сформульованої проблеми; мети та завдань практики; наявність посилань на використану літературу та відповідність оформлення роботи стандарту; адекватність обраних методів дослідження, грамотне використання методів (процедура, обробка, інтерпретація результатів); відповідність висновків меті та завданням практики. Робота виконувалась не систематично та подана на перевірку керівнику практики з порушенням плану виконання курсової роботи
	30	Змість роботи відповідає завданням практики; але має поверхневий аналіз, матеріал викладено непослідовно та необґрунтовано. Робота виконувалась не систематично та подана на перевірку науковому керівнику з порушенням плану виконання курсової роботи
	20	Робота, оформлена за вимогами, які пред'являються до звіту з практики, але матеріал викладено непослідовно та необґрунтовано. Основні тези роботи розкриті, але недостатньо обґрунтовані, нечітко сформульовано висновки
	15	У роботі міститься значна частина теоретичного матеріалу, студень виявляє знання і розуміння основних положень і лише за допомогою викладача може виправляти помилки, серед яких є значна кількість суттєвих
	5	Робота не має аналізу і не відповідає вимогам, які пред'являються до звіту з практики. У роботі немає висновків

1	2	3
Виступ з доповіддю на захисті звіту з практики	40	доповідь логічно побудована, студент чітко та стисло викладає основні результати практики, показує глибокі знання з питань теми, під час доповіді вміло використовує презентацію, впевнено і докладно відповідає на поставлені запитання
	35	студент спроможний чітко та стисло викласти основні результати практики, дає правильні відповіді на всі запитання, але не завжди упевнений в аргументації, чи не завжди коректно її формулює.
	30	студент спроможний чітко та стисло викласти основні результати практики, належно обґрунтовує положення роботи, але допускає неточності у відповідях на запитання
	25	студент спроможний чітко та стисло викласти основні результати практики але допускає суттєві неточності у відповідях на запитання, не завжди належно обґрунтовує положення роботи.
	20	студент невпорядковано викладає основні результати практики, намагається дати відповідь на поставлені запитання і робить спроби аргументувати положення роботи
	15	студент невпорядковано викладає основні результати практики робить спроби аргументувати положення роботи, надає неповні, поверхові, необґрунтовані відповіді на поставлені питання
	10	студент демонструє задовільні знання з теми практики, але не може впевнено й чітко відповісти на додаткові запитання членів комісії, та належно обґрунтувати положення роботи
	5	студент невпорядковано викладає основні результати дослідження, не спроможний дати відповідь на запитання, відстоювати свою позицію

Форми контролю результатів виробничої практики студентів та їх оцінювання

№	Вид контролю	Бали
1	Виконання завдань практики	20
2	Оформлення звіту	40
3	Виступ з доповіддю на захисті практики	40
Всього		100

6. Рекомендовані джерела інформації

1. Стандарт вищої освіти підготовки бакалавра з спеціальності 101 «Екологія». СВО-2018. – К.: МОН України, 2018. – 19 с.

2. Положення про організацію та проведення практики студентів Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова, затвердженого рішенням Вченої ради НУК від 10.10.2020 р., протокол №8.
Режим доступу:
http://old.nuos.edu.ua/university/dokumenty/polozhennya/?ELEMENT_ID=1592

3. Магась Н.І., Ремешевська І.В. Виробнича практика. Методичні вказівки до проходження та оформлення звіту з виробничої практики для студентів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти зі спеціальності 101 «Екологія». Миколаїв : НУК, 2021. 40 с.

4. Білявський Г.О., Бутченко Л.І. Основи екології: теорія та практикум. Навч. посіб. — К.: Лібра, 2006. — 368 с.

5. Бойчук Ю.Д., Шульга М.В., Цалін Д.С., Дем'яненко В.І. Основи екології та екологічного права: Навчальний посібник – 2-ге вид., випр. і доп. – Суми: ВТД «Університетська книга»; К.: Видавничий дім «Княгиня Ольга», 2005. – 368 с.

6. Долгілевич М.Й., Вінічук М.М. Загальна екологія. Навчальний посібник. Житомирський інженерно-технологічний інститут. Житомир. – 2000. – 158 с.

7. Джигирей В. С., Сторожук В. М., Яцюк Р. А. Основи екології та, охорона навколишнього природного середовища (Екологія та охорона природи). Львів, Афіша. 2000 – 272 с.

8. Джигирей В.С. Екологія та охорона навколишнього природного середовища: навчальний посіб. 5-те вид. Київ: Знання, 2007. 422 с.

9. Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища» Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1264-12#Text>

10. Закон України «Про охорону атмосферного повітря» Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2707-12>

11. Закон України «Про оцінку впливу на довкілля» Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2059-19>

12. Водний кодекс України Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/213/95-%D0%B2%D1%80>

13. Кодекс України про надра Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/132/94-%D0%B2%D1%80>

14. Земельний кодекс України Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2768-14>

15. Закон України «Про відходи» Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/187/98-%D0%B2%D1%80>

16. Закон України «Про Перелік документів дозвільного характеру у сфері господарської діяльності» Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/3392-17>

17. Закон України «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності» Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/877-16>

18. Кодекс України про адміністративні правопорушення Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>

19. Постанова КМУ «Про затвердження критеріїв, за якими оцінюється ступінь ризику від провадження господарської діяльності з поводження з небезпечними відходами, що підлягає ліцензуванню, та визначається

періодичність здійснення планових заходів державного нагляду (контролю) Міністерством екології та природних ресурсів» від 28 листопада 2018 р. № 1006 Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1006-2018-%D0%BF>

20. Постанова КМУ «Про затвердження критеріїв розподілу суб'єктів господарювання за ступенем ризику їх господарської діяльності для навколишнього природного середовища та періодичності здійснення заходів державного нагляду (контролю)» від 6 березня 2019 р. № 182 Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/182-2019-%D0%BF>

21. Завгородня В.М. Екологічне право: навчально-методичний посібник для самостійного вивчення дисципліни. Суми : ДВНЗ “УАБС НБУ”, 2010. 118с.

22. Шматько Г.В., Нікітін Ю.В. Екологія і організація природоохоронної діяльності: навчальний посібник. К.: Національна академія управління, 2005 р. 304 с

23. Сарапіна М.В., Андронов В.А., Артем'єв С.Р., Бригада О.В., Рибалова О.В. Забезпечення екологічної безпеки: підручник. Х.: НУЦЗУ, 2019. 246 с.

24. Самойленко Н. М. Райко Д.В., Аверченко В.І. Організація та управління в природоохоронній діяльності : навч. посіб. Харків : НТУ «ХП», Видавництво «Лідер», 2018. 174 с.

25. Методичний посібник для фахівців у сфері охорони навколишнього природного середовища. Краматорськ: 2017. 744 с.

26. Соколовський О., Кордубан В., Бойчук О. Методичні рекомендації по застосуванню нормативних актів з питань охорони навколишнього середовища: міський бюлетень №3. Тернопіль. Мальва-ОСО.2000. 172 с.

27. Клименко М.О., Залеський І.І. Техноекологія: підручник. / М.О. Клименко, І.І. Залеський. - Херсон: ОЛДІ ПЛЮС, 2017 - 348 с

28. Мальований М.С., Боголюбов В.М., Шаніна Т.П., Шмандій В.М., Сафранов Т.А. Техноекологія: підручник / За ред. М.С.Мальованого. – Львів: Національний університет «Львівська політехніка», 2013. – 424 с.

29. Сухарев С.М., Чундак С.Ю., Сухарева О.Ю. Техноекологія та охорона навколишнього середовища: Навчальний посібник. – Львів: Новий світ. 2004 – 254 с.
30. Закон України «Про оцінку впливу на довкілля» від 23.05.2017р. №2059-VIII. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2059-19#Text>
31. Закон України «Про стратегічну екологічну оцінку» від 20.03.2018р. №2354-VIII. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/2354-19#Text>
32. Марушевський Г.Б. Стратегічна екологічна оцінка: посібник. К.: К.І.С., 2014. -65с.
33. Рижков С.С., Гіржева О.Л., Магась Н.І. Екологічна експертиза та оцінка впливу на навколишнє природне середовище. Навчальний посібник. — Миколаїв : Іліон, 2013. — 244 с.
34. Франчук Г.М., Запорожець О.І., Архіпова Г.І. Урбоекологія і техноекологія: підруч. К. : Вид-во Нац. авіац. ун-ту «НАУ-друк», 2011. — 496 с
35. Войцицький А.П., Дубровський В.П., Боголюбов В.М. Техноекологія:підруч. За ред. В. М. Боголюбова. Київ: Аграрна освіта, 2009. 533 с.
36. Зеркалов Д.В. Екологічна безпека: управління, моніторинг, контроль: посіб. Київ: КНТ, Дакор, Основа, 2007. 412 с.
37. Баженов В.А., Ісаєнко В.М., Саталкін Ю.М. та ін. Інженерна екологія: підруч.з теорії і практики сталого розвитку. За заг. ред. чл.-кор. НАНУ В. П. Бабака. Київ: Книжкове вид-во НАУ, 2006. 492 с.
38. Сухарев С. М., Чундак С.Ю., Сухарева О.Ю. Техноекологія та охорона навколишнього середовища: навчальний посіб. Львів: Новий Світ-2000, 2008. 254 с.
39. Оцінка ризику для здоров'я населення від забруднення атмосферного повітря: методичні вказівки. У відповідності із наказом МОЗ України від 13.04.2007 р. №184.

40. Державні санітарні правила охорони атмосферного повітря населених міст (від забруднення хімічними и біологічними речовинами). Введені МОЗ України 9.07.97. Наказ № 201. Київ: МОЗ України, 1997. 32 с.
41. Сніжко С.І. Оцінка та прогнозування якості природних вод. Київ: Ніка-Центр, 2001. 262 с.
42. Войцицький А.П. Нормування антропогенного навантаження на природне середовище: навчальний посіб. Київ: Генеза, 2005. 278 с.
43. Некос В.Ю., Максименко Н.В., Владимірова О.Г. та ін. Нормування антропогенного навантаження на навколишнє природне середовище: навчальний посіб. Київ: Кондор, 2007. 268 с.
44. Юрасов С.М., Сафранов А.В., Чугай Т.А. Оцінка якості природних вод: навчальний посіб. Одеса: Екологія, 2012. 168 с.
45. Добрянський І. М., Дмитрів Г. М. Водопостачання та водовідведення будівель і споруд: навчальний посіб. Львів: Афіша, 2008. 118 с.
46. Борисовська О.О. Інвентаризація та облік відходів: навчальний посіб. Дніпро: Літограф, 2017. 168 с.
47. Гомеля М.Д., Шаблій Т.О., Глушко О.В. та ін.. Екологічна безпека: навчальний посіб. Київ: ТОВ «Інфодрук», 2009. 245 с.
48. Тарасова В.В., Малиновський А.С., Рибак М.Ф. Екологічна стандартизація і нормування антропогенного навантаження на природне середовище: навчальний посіб. Київ: Ніка-Центр, 2007. 372 с.
49. Долина Л.Ф. Проектирование и расчет сооружений и установок для механической очистки производственных сточных вод: учеб. пособие. Днепропетровск: Континент, 2004. 93 с.
50. Долина Л. Ф. Проектирование и расчет сооружений и установок для физико-химической очистки производственных сточных вод: учеб. пособие. Днепропетровск: Континент, 2004. 127 с.

51. Петрук В.Г., Северин Л.І., Васильківський І.В. та ін. Природоохоронні технології: навчальний посіб. Вінниця: ВНТУ, 2014. Ч.2. Методи очищення стічних вод. 254 с.
52. Ратушняк Г.С., Лялюк О.Г. Технічні засоби очищення газових викидів: навчальний посіб. Вінниця: ВНТУ, 2005. 158 с.
ДСТУ 3008-2015. Інформація та документація. Звіти у сфері науки і техніки. Структура і правила оформлення. Київ: ДП «УкрНДНЦ», 2016. 26 с.
53. Каракаш І.І. та інші. Екологічне право України: підручник. О. : Фенікс, 2012. - 788 с.
54. Екологічне право України. Академічний курс : підручник. За заг. ред. Ю. С. Шемшученко. 2-ге вид. К. : Юрид. думка, 2008. 720 с.
55. Шуміло О.М., Бригадир І.В., Зуєв В.А. Екологічне право України. Особлива частина : навч. посіб. Харків, 2017. – 384 с.
56. Балюк Г.І., Краснова М.В., Шемшученко Ю.С. Екологічне право України. Академічний курс : підручник. Київ : Юрид. думка, 2008. – 856 с.
57. Гетьман А.П., Шульга М.В., Анісімова Г.В., Соколова А.К. Екологічне право України в запитаннях та відповідях : навч. посіб. Харків : Одиссей, 2008. – 480 с.
58. Нехорошков В.П. Природоохоронне інспектування: навчальний посібник. Одеська державна академія холоду. 2011 – 156 с.
59. Камінський А.І. Екологічне право України : навч. посіб. К.: Дакор, 2010. 248с.
60. Постанова КМУ від 28.08.2013р. №808 « Про затвердження переліку видів діяльності та об'єктів, що становлять підвищену екологічну небезпеку». <http://rada.gov.ua/>
61. Державні санітарні правила планування і будівництва населених пунктів, затверджені наказом Міністерства охорони здоров'я України від 19.06.96. № 173. <http://rada.gov.ua/>
62. ДБН 360-92. Містобудування. Планування і забудова міських і сільських поселень. <http://rada.gov.ua/>

63. БНіП 3.01.04-95. Приймання в експлуатацію закінчених будівництвом об'єктів. <http://rada.gov.ua/>

64. ДБН А.2.2-1-2003. Склад і зміст матеріалів оцінки впливів на навколишнє середовище (ОВНС) при проектуванні і будівництві підприємств, будинків і споруд. Держбуд України. Київ. 2004. <http://rada.gov.ua/>

65. ДБН А.2.2-3-2004 Склад, порядок розробки, узгодження і затвердження проектної документації для будівництва. Держбуд України. Київ. 2005. <http://rada.gov.ua/>

66. Зубик С.В. Техноекологія. Джерела забруднення і захист навколишнього середовища: Навч. посібник. — Львів: Оріяна-Нова, 2007. — 400 с.

67. Адаменко Я. О. Конспект лекцій з курсу "Оцінка впливів на навколишнє середовище (ОВНС)" / Я. О. Адаменко, Л. М. Консевич. - Івано-Франківськ : ІФНТУНГ, 2002. - 48 с.

68. Марушевський Г.Б., Берданова О.В. Стратегічна екологічна оцінка: метод. реком. для слухач. К.: К.І.С., 2014. -44с.

69. Шутяк С. Постатейний коментар до Закону України «Про стратегічну екологічну оцінку» / С. Шутяк [за заг. ред. О. Кравченко] — Видавництво «Компанія "Манускрипт"» — Львів, 2019. — 128 с.

70. Алексєєва Є., Вихрист С., Скрильніков Д. Європейська інтеграція у сфері оцінки впливу на довкілля. Ч. 1. Оцінка впливу на довкілля: міжнародні стандарти, досвід інших країн і передумови до запровадження нової моделі оцінки впливу на довкілля в Україні та її основні елементи. К. : Вид-во «Норма». 2018. 137 с.

71. Алексєєва Є., Вихрист С., Скрильніков Д. Європейська інтеграція у сфері оцінки впливу на довкілля. Ч. 2. Нормативно-правово база у сфері оцінки впливу на довкілля. К. : Вид-во «Норма». 2018. 117 с.

72. Алексєєва Є. Оцінка впливу на довкілля: можливості для громадськості (посібник) — Видавництво «Компанія “Манускрипт”» — Львів, 2017. — 36 с

Інформаційні ресурси в інтернет

1. Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України:
<https://mepr.gov.ua/>
2. Державна екологічна інспекція України: <https://www.dei.gov.ua>
3. Офіційний сайт Державної служби статистики України. Режим доступу: <http://ukrstat.gov.ua> .
4. Національна доповідь про стан навколишнього природного середовища в Україні. — Міністерство екології та природних ресурсів України. Режим доступу: <https://mepr.gov.ua/timeline/Nacionalni-dopovidi-pro-stand-navkolishnogo-prirodnogo-seredovishcha-v-Ukraini.html>
5. <http://zakon.rada.gov.ua>.
6. Департамент екологічної оцінки та контролю Міндовкілля
<https://mepr.gov.ua/timeline/Ocinka-vplivu-na-dovkillya.html>
7. Всеукраїнська екологічна ліга. — Режим доступу:
<http://www.ecoleague.net> .